

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Seyfer zikhroyneš

Psantir, Iacob

בקעי, רתנספ

Buḡaresht, 650 = 1889

עגארפ ענייא זיא אד.

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12393)

דא איז איינע פראגע.

דא שמיטט דיא גמרא פין צאהנשמערצען אין פין אסכרה וואס זיא מאכט זיך בא מענטשין אין האלו וויא זשע קימט דער שחין בהמה אין האלו פין אמענטשין אז דער ציריבענער קנאבעל מיט בוימעהל אין מיט זאלץ זאלל ניט פאללען אויף דיא צווייא וואנדען.

דיא גמרא האט דאס זייער ריכטיג בעטראכט אז דיא חזירה (שחן בהמה) מאכט זיך בא מענטשין אין האלו אויך אזוי וויא מיר האבען אזעליכע פעללע שוין בייגעוואהנט דאסס איין יונגער מאן האט אהן געריהרט אזוי איין מי קראנקע בהמה אין האט זיך ניט אב געוואשען דיא הענד אין האט זיך געמאכט איין ציגארע האט ער באלד דיא קרענק איבער געגעמען אין האלו אין איין קורצער צייט איז ער אבגעטרענט געווארדען פין דיא לעבענדיגע מענטשען. דיא קרענק וואס דיא בהמות באקימען הייסט אויף מאלדאוויש האלאק פין דעם ווארט דולק איין ברען* ווען דיא קרענק זאלל נאר זיין בא דיא בהמות אין ניט בא איין מענטשען אין האלו ווארט דיא גמרא ניט געוועהן זיא ציגעשטעללט צי דער חינוכי אונד צי דיא צאהנט שמוערצען. דיא פראגע בלייבט אויף איין שפעטערן ענפער.

אויף דער שטעללע פין דער גמרא כפטורי בפי ושט האב אן אנגעפראגט להחכם ר' הלל כהנא מיבאטאשאן וגם להחכם ר' חיים בערשזאראנא מיבוקארעשט וזה תוכן הענינים מהשארות והתשובות על ענין כפטורי בפי ושט.

שאלה.

דדיד היקר והנכבד הרב המיפליג בהכמת התלמוד כמחר'ר הלל כהנא נ'.

דאס ספר סטאטיסטיקע נעקראלאזשיקע איז געגרינדעט אויף דער גמרא תניא נמי הכי תשע מאות וגי מיני מיתה נבראו בעולם קשה שבכולן אסכרה נחא שבכולן נשוקה.

אסכרה דמזא כחזרא בגבבא דאמרי דלאחורי נשרי ואיכא דאמרי כפטורי בפי ושט (כרכות ד ה עא) פירוש רש"י כפטורי הייסט

* דולק איין ברען ווייל דיא בהמה האט קיין וואסער צו דער צייט, בעקיסט זיא איי ענטצינדונג אין דאס בילדוט איין געשוויר מיט מאטעריע.

חבל אשטריק כמו ופטורי ציצים (מלכים א' ו) תרגום יונתן ואמינין
 שושנין זאגט רש"י צירת שלשלאות פטורי לשון חבלים בלשון
 גמרא כפטורי בפי ולשט. דא באזרט רש"י ווידער אויף דער גמרא
 אין זאגט אז שטריק הייסט בלשון גמרא פטורי. החכם המרומם
 דר. ליפפע דר. דער מעדיצינא זאגט אז פטורי הייסט דיא עפד
 נונג פין דעם ולשט איינפאך וויא דיא איכא דאמרי האבען ערקלערט
 כפטורי בפי ולשט אזוי וויא דיא עפנונג פין דעם ולשט. דאס זאגט דיא
 גמרא אז דיא קרענק אסכ"ה פערשטאפט דעם בית הבריעה
 דאס איז דיא עפנונג פין דעם ולשט. אין דאס איז מיר טאקע שווער
 צו פערשטעהען. דיא גמרא זאגט ניט אז פטורי הייסט אשטריק
 דאס האט נאר רש"י ז"ל געזאגט זיין פרוש. איך האב נאך גער
 זוכט אויף מעהרערע ערטער איך זאלל זעהען צי ופטורי ציצים זאל
 הייסען אשטריק וואס זאלל אויף זיין הענגען בלומען האב איך גער
 פינען אין מעהרערע אוצר השרשים ופטורי ציצים הייסט אפענע
 בלומען איז אללע אנדערע מפרשים זאגען פטורי לשון פטר רחם
 כפטר מים ראשית מדון, דער אוצר השרשים הכללי חלק א
 ווארשוי 1846 שורש אמ"ן ער זאגט אטון בארמית חבל כי בן
 תרגום יונתן ותורדם בחבל (יהושע ב טו) באטונא ונמצא חטובות
 אטון מצרים (משלי ז טו) לחיטי פשתן שזורין (פאדין) אז דער
 תרגום יונתן זעצט איבער דאס ווארט אטונא הייסט אשטריק
 איז מיר רעכט. ווייל ער ווייזט אהן פין וואנין ער נעמט.
 דיא קוועללע איז פין אטון מצרים געדרייטע פאדים, אבער פטורי
 זאלל הייסען אטונא פין וואנין איז דער שורש. ואטונין שושנין
 טייטשט רש"י צירת שלשלאות מיר שיינט אז דאס נעמט רש"י
 אויף פין דעם תרגום ותורדם בחבל בעד החלוק תרגום יונתן
 ושלשלתנון באטונא מן הרבא * אבער דיא הויפטפראגע איז,
 וויא קימט דער פטורי בפי ולשט צי דעם ופטורי ציצים דאס איז
 שווער צו פערשטעהען.

אזוי ביטטע איך אז זיא זאללען אזוי גוט זיין אין נאכזוכען
 אין דער גמרא אונד אין אנדערע הייליגע ספרים אונד אינז דיא
 שאלה ריין ערקלערין מיט גרונד וויא דיא הרבה בלייבען זאלל

אין דא אין דער אראבישער שפראכע הייסט איין גראבער שטריק חבל. אין איין דין
 שטריקיל מערעסעיע.

ארער בפטורי בפי ושט ואלל הייסען דיא עפנונג פין דעם ושט
 אבער בפטורי ואלל הייסען אשטריק וואס מען שלעפט איחם
 דורך איין ענגעס לאך פין אשיף אזוי וויא רש"י ואגמ,
 מוקירך ומכבדך המצפה לתשובתך

יעקב פסנתר.

בוקארעסט - 7 מאי 1889.

דיעזעלבע שאלה האב איך געפרעגט

לידדי היקר והנכבד הרב המפליג בחכמות התלמוד ובקי בלשונות בני קדם
 בכתב ובלשון מהר"ר חיים בידושארטאנא דירעקטאר דער שפאניאלישער
 שאהלע.

תשובות הרב הנכבד מוהר"ר הלל כהנא בעל המחבר גלילות
 הארץ ואבל משה.

בשם ה' יום ה' ע"ה סיון שנת "בחקר דברי חכמים" לפי באשואן יע"א.

ברכת שמים מעל בחיים טובים ושיבה נעימה תחול על ראש
 ידידי הנכבד היקר, הור"ש בקדמוניות בני עמו להוצא תעלומה אור
 כש"ת מו"ה יעקב פסנתר הי"ו 1

מכתבו היקר מיום 2. מאי בעתו קבלתי הן קרבו ימי בחינת
 הנערים מבית הספר העומד תחת משמרתו ומרדותי רבו עלי והנה
 עצרוני למלאות רצונו ונאלץ הייתי לאתר תשובתי אליו עד היום
 ולכן עם כבודו הסריחה.

בטרם אשיבו על שאלתו העקרית. מה ענין פטורי בפי ושט
 שבגמרא לענין פטורי ציצים אשר במקרא ולתת פתרון אחד
 לשתיהן? מצאתי לנכון להביא לפניו בראשונה כל המקומות
 מהתלמוד והמדרשים אשר בהם בא המאמר כפיטורי בפי ושט,
 ומה שביארו המפרשים ובעלי הערכים.

- (א) במ"ס ברכות ה' וא"ד כפיטורי בפי ושט ופרש"י ז"ל ים
 אקיאנים יש בו מקומות שאינו מקבל ברזל ומחברין לוחי הספינה
 ע"י חבלים ועקלים שתוחכים בנקביו ותוקעין אותן בדוחק רפי שהן
 גסין כמידת הנקב פיטורי חבלים דמתרגמינן ופטורי ציצים (מלכים
 א' ו') אמונין. בפי ושט הוא הנקב שהיא עגול כפי ושט.
- (ב) במ"ס מועד קטן בסופו דף כ"ט, אמר ר' הנינא קשה יציאת
 נשמה מן הגוף כציפורי בפי הושט. רבי יוחנן אמר כפיטורי בפי

ושם ופרוש שם רש"י ז"ל כציפורי בפי הושט כחבל שיש בו קשר
ויוצא בקושי מן התורן. פיטורי חבל שקושרין שתי ספינות ביחד.
ג) מדרש רבה ויקרא פרשה ד' ר' ברכיה ור' קרציפא בשם
ר' יוחנן אמרין כפיטורין היוצאין מן הושט, ור' חנינא אמר כציפורן
(צ"ל כציפורי כמו במים מ"ק) היוצא מן הושט. ויין מתנות כהונה
שם שמביא פרשי ממים ברכות (בלשון אחרת ממה שנמצאה
ברש"י שם שהבאתי למעלה) ז"ל חבל שיש בו קשר ורוצים למשכו
דרך חור קטן שאינו נמשך אלא בדוחק גדול.

ד) מדרש רבה קהלת פסוק ואלו חיה אלף שנים. כיצד הוצאת
הנפש? ר' יוחנן אמר כפיטורין (צ"ל כפיטורי) מתוך הושט ר' חנינא אמר
ציפורן צ"ל ג"כ כציפורי מתוך הושט וגם שם פירוש המפריש פיטורי: חבל
ה) מדרש תנחומא פ' מקץ, דאמר ר' ישמעאל אין לך קשה
מיציאת הנפש האין יוצאה? ר' יוחנן אמר כפיטורין צריך ג"כ
להיות (כפיטורי) ויצאה מתוך הושט. כך הנפש יוצאה מן הגוף
רבי חנינא אמר כציפורן (צ"ל כציפורי) בתוך הושט. והמפרש שם
פירוש. כפיטורין פירוש חבל שיש בו קשר ורוצים למשוך אותו
דרך חור קטן של תורן הספינה שאינה נמשך אלא בדוחק. כציפורין
פ' סיב של דקל שסותמין בו נקב הספינה וכשמכניסין אותו בנקב
של הספינה שדומה לושט קולו הולך וחזק מאוד.

ו) בעל הערוך מחלק המלה הזאת לשתי מלות פיטורי ומפרש
אותה ג"כ חבל. וכן המלה ציפורי ג"כ בפתרון חבל (עין ערוך ערף
פיטורי וערף ציפורי)

ז) וכן החכם ר' יוסף שענהאף בספרו המשביר או ערוך החדש
ערף פיטורי מפרש פיטורי: חבל. —

נפנה עתה אל דברי המפרשים אשר פירשו המלה פיטורי
צצים. יען כי התרגום ממלת חבל וממלת מיתר הוא אטון, כמו
וחברים בראשנו (מלכים, א', כ' ל"א) ותורגם ואטונין בדישנא. והיא
ג"כ לשון מקרא אטון מצדים עין ערוך ערף אטון) ומיתרי (במדבר
ג' כ"ז) ותרגם אנגלוס ג"כ אטונוהי (עין מחברת הערוך לר' שלמה
פרחון ערף אטון) וכן המלה פיטורי ציצים הנמצא ד' פעמים במלכים
א' ו' בהפסיקים יח. כט, לב. לה. ותורגם בכל פעם ואטונין שושנין
ולכן מכי' רש"י ז"ל שם בראשונה פירוש מלת פיטורי כתרגומו
אטונין והוא חבר בלשון מקרא. עם כל זה לא הניח רש"י להביא

פירוש שני על מלת פטורי כאשר בארו יתר המפרשים המלה הזאת.
 וז"ל רש"י: ומנחם חברו פטורי לשון פטר רחם וכמו יפטירו בשפה
 וכפירושו האחרון פירשו ג"כ הרד"ק פטורי פתוחים דמות ציצים
 ופרחים. וכן הרלב"ג פטורי ציצים היוצאת הצמחים וכן הגאון ר"ר
 אליהו ווילנא זצ"ל בביארו על בנין הפית פירוש פטורי ציצים
 פתוחים פרחים מלשון פטר.

נשיב עתה לשאלתו. אחרי מכל המקומות שבא המלה פיטורי
 בארו כל המפרשים שפתרונו הוא חבל ויען שגם פטורי ציצים
 שבמקרא מתורגם אטונין שהוא ג"כ חבל ולכן הביא רש"י בצדק
 במלכים שהוא בלשון הגמרא פיטורי ובמ"ס ברכות שהיא בלשון
 המקרא פטורי. יען שפתרון שניהם היא חבל, ואין מקום עתה
 לשאלתו. את זאת ראיתי לפי דעתי להשיבו על שאלתו אכן אם
 יביא איש אחר לבאר הענין בדרך יותר טובה ישמח לפי גם אני.
 והנני יודו החורש שלומי ומברכו בשיבה טובה נעימה
 ומאשרת.

מכבודו

הלל כהנא.

תשובת הרב המפואר גדול בתורה ובתלמוד ר' חיים בינאראנו
 לכבוד הישיש הזקן זה קנה חכמה כמנהגו יעקב פסנתור שלום עד
 בלי ירח!

שב נכבד! שאלתני לפרש אליך דברי הש"ס בברכות ח ע"א
 על מיתת האם. והז"ל א"ר כפטורי בפי ושט וכ"ו. הנה השערות
 רבות ונכבדות נאמרו ע"ז. ואשר אחזה אנכי הצעיר באלפי ישראל
 הוא זה:

הנה זאת ידענו מראש כי חכמינו הקדמונים ז"ל. אם כי כל
 שערי החכמות פתוחים היו לפניהם, אך רוח אחרת היתה אתם.
 ושמותם אינם כשיטותינו בימים האלה. כאשר נודע לנו ממשטרי
 השמים וכסיליהם. וכמו כן בלייטת הרפואות, כאשר הגד לנו בשם
 הרמב"ם רופא בחיר ה' בספר הרפואות שלו קחנו משם ותרחה
 נחת. ואומר חולי האסכרה שונה הוא בתכונותיו משאר חלים כי
 השם נגזר מפעל "סכר" השוה לפעל "סגר" כאשר כתב החכם

Verstopfen האביר גוענייום בספר מרין שלו בערך „סכר“ וז"ל
 das arabisch. Sakar mit dem syr. und Cald. סכר
 dav. Verstopfung des Halses „Angina“ u. s. w.
 ובלתי ספק שהוא החולי אשר יתהוו מלחות המתקבצות
 בנרון, ומונע האויר לבוא אל חלל הנוף. שהוא עיקר חית כל
 בעל חי. וכן כתוב בספר התשבי סמן סכר ראה שם.
 וכונת השם הוא על קושי יציאת הנשמה דוקא ולא על
 החולי כאשר נראה מבואר יוצא בסוף מ'ס מועד קטן וכן בקהלת רבה
 פ' ו' (לפי המקומות ההם נראה בפירוש שהוא על כל מיני מיתה ולא
 על האסכרה דוקא ע"ש) עה"פ והנפש לא תמלא והובא בריש ויקרא רבה
 ח"ל: כיצד הוצאת הנפש? ר"א בקיפטורין מתוך הושט (כ"ש"ס כציפורי
 ובויקרא רבה כפיטורין) רח"א כצפורין מתוך הושט רבי שמואל ב"ר
 אמר כסילון רטוב והפוך מן הושט. ר"שי וכן הערוך בערך פיטורי
 ואחרים אומרים שפיטורי או צפורי הם חבלים גסים הנכנסין ויוצאים
 בקשי בפי נקב קטן וצר כמפורש בדבריהם ולשון פיטורי לדעתם
 הוא כמו פיטורי ציצים שתרגומו אטונין והוא לשון חבלים ומיתרים
 המתורגמים בן בכל מקום. וכמותו אטון מצרים ונמצא שם זה
 גם בן בלשון ערבי „טון“ על החבל ויתר ראה גם בן גועניום שורש
 אטון וציפורי נ"ל לדעתם שהוא גם בן מל' ערבי צפר שר"ל Winden
 Flechten Seil עין שם בערך צפר בהוראתו השניה ואולי בן הוא
 ג"כ sfórā ב"ל הומענית אולם המעין במפרשי המדרש ישקוף
 ויראה שצפורי הוא צפורן שפי מורב וריב וקורע ומקלקל הושט
 ודומה לספרת ר"ש שם שאמר כסילון רטוב והפוך מן הושט שר"ל
 כקוץ לח והפוך הוא ונשקע בתוך הושט היוצא במושי גדול משם.
 וקרובים הדברים לא"ד קמא בכרכות ה ופשוט. ודברי תורה עניים
 במקום א' ועשירים במקום אחר.

וברוך הבוחר בחו"ל ובמשנתם

דברי המוקיף בערך הרם

היים ביגאראנו ס"ט

פקוד בבה"ם להספרדים בפוקאדעשט כ"ט לספירה תרמ"ט.

לשון אספיה וירושלמי... אספיה אספיה וירושלמי...

דיא גמרא תומאה יחידאה וואס מיר האבען דא אייבען געד
 שריעבען איז מיר זייער שווער געוועהן צו פארשטעהען, ווייל וויא
 קימט צאהנשמערצען צו שחין בהמה, האב איך געפרעגט מיין
 געליעבטען אלטען גוטען פריינד חכם גדול בשם ובפסקים מהרר
 כתתיהו שמחה ראבענער נ"י, אזוי האט ער ניט געשפארט זיינע
 טהייערע פעדער אין האט מיר באלד געענפערט מיט דייעזע
 ווארטען.

בשם ה" ! אור ליום א' לסדר: למען ייטב לך, והארכת ימים
 שנת תרמ"ט, ראמאן. ישאו הרים שלום לירידי התורני הישיש
 שוחר תושיה כמוהר"ר יעקב פסנתר נ"י

איהרע שאלה אין דער גמרא (גיטין דף ס"ט, ע"א) באזירט
 זיך אויף איין טעות וואס זיא האבען געהאבט אין פ"ט. — זיא
 גלויבמען נעמליך, דאס דיא ווערטער: דקשי לחזרא לחינכי זינד
 איין זאמץ אונד אין אמת געהט דאס ווארט: „לחינכי“ צום צווייטען
 זאמץ; זאנסט מיסמע שטעהען: „לחזרא ולחינכי“ וכך פירושו:
 לכבא (דאז ל' פאן לכבא איזט ניכט פאס שורש, זאנדערן עס איזט
 אפגעקירצט פאן אל). צי צאהנשמערצען (זאגט רבה בר רב הונא)
 איזט גוט קנאבלויך עטצ. . . מאן מוס אבער בעהוטזאם זיין, ער
 זאל ניכט דאס צאהנפלייש בעריהרען, דקשי לחזרא, דענן עס
 קאנן איינע ענט צינדונג ענטשטעהען: (חזרא הייסט יעדע ענט-
 צינדונג, שחין, זאוואהל ביים מענשען אלס ביים טהיערע). יעטצט
 פאנגט איין צווייטער זאמץ אן: „לחינכי, צור אנגינא (זאגט ר'
 יוחנן) איזט גוט חומתי כי ממרו עטצ. . . חינכי הייסט אנגינא
 כפירוש רשי: אבעקועות הגדילים בגרון, ובלשון רומי אשטרי-
 גאלון, דייעזעס לאטיינישע ווארט איזט איין דרוקפהלער, עס
 זאללטע שטעהען אדסטריןקציאן: Adstrinction, vom Zeitwort
 adstringo (zusammenziehen, eng, Verengerung); daher
 das Wort „Angina“.

צום בעווייז, דאסס דאס ווארט „לחינכי“ געהערט צום צוויי-
 טען זאמצע, שויען זיא אבען (סוף ס"ח ע"ב) רעכנעט, דיא גמרא
 אויס פאלגענדע היירמיטטעל: לדמא דרישא ליתי שורפינא . . .
 לצדיחתא ליתי תרנגולא ברא . . . לבדוקתי ליתי עקרבא . . .
 לשברירי דלילא ניתי שודרא ברקא . . . לשברירי דוממא ליתי

שבעה סומקי . . . לדמא דאתי מפומא בדקינן ליה . . . לכבא
 ליתי תומא יחידאה . . . לחינכי — חומתי כי ממרו . . . ודי
 לחכימא! — לכן אין בו לא קושיא ולא תירוץ, כי בפשט הזה
 יבוא הכל על מקומו בשלום.

עתה אתה ברוך ה'! אחת שאלתי מאתך אותה אבקש, בצאת
 הבויגען מבית הרפוס אשר יבואו בו מאמרי על אודות ויגע
 ויאסף ביחד עם ההערה שלי, לשים עין ההגהה עליהם, למען לא
 תבאנה בהם שגיאות הרפוס, ולשלחם אלי תיכף ומיד. הואל-נא
 ידידי, גם כן להודיעני את יום הולדתך באיזה חודש אשר תחוג
 בו חגיגת שבועים שנה, וככן אצא ואומר שלום! יתן ה' ותאריך
 ימיך עד מאה ועשרים שנה, כאות נפש ידיך באמת הדורש שלומך
 ושובתך כל הימים.

הצעיר

מתתי שמחה ראבענער.

נעקראלאגיע מין התורה על מיתת עשרה צדיקים אשר מתו
 במיתה נשוקה גם כל המפרשים העידי על מיתת הצדיקים האלה
 כי מתו במיתה נשוקה אף ידי תיכון עמם.

אין דאם זענין דיא 10 צדיקים וואס זענין געשטארבען
 במיתה נשוקה.

- 1 שרה אשת אברהם אבינו
- 2 אברהם אבינו
- 3 ישמעאל בן אברהם
- 4 יצחק בן אברהם
- 5 יעקב בן יצחק
- 6 מרים הנביאה בת עמרם
- 7 אהרן הכהן בן עמרם
- 8 משה רבינו בן עמרם
- 9 יהושע בן נון משרת משה רבינו
- 10 דוד המלך בן ישי.